

15/10/2017

סקר צמיחה דמוגרפית בקיבוץ 2017 ד"ר שלמה גץ וחנה גולדמברג

סקר הצמיחה הדמוגרפית בקיבוצים נערך בחודשים יולי- אוגוסט 2017. הסקר ביקש לקבל תמונת מצב לגבי שלוש צורות עיקריות של צמיחה דמוגרפית הקיימות בקיבוץ: קליטה לחברות, כפי שהיה מקובל תמיד, קליטה לחברות בעצמאות כלכלית וקליטה להרחבה הקהילתית. לכל סטטוס מאפיינים שונים הבאים לידי ביטוי בהבדלים בזכויות ובחובות ביחס לקיבוץ.. ההרחבות או השכונות הקהילתיות הן שכונות הצמודות לקיבוץ בהם התושבים בונים את ביתם. הם אינם חברים בקיבוץ אולם שותפים בפן המוניציפלי של הקיבוץ, לרוב באמצעות אגודה מוניציפלית המשותפת להם ולחברי הקיבוץ. חברים בעצמאות כלכלית רוכשים אף הם את ביתם, אולם לרוב בתוך הקיבוץ או בבתים חדשים הנבנים בתוך הקיבוץ. הם נחשבים לחברי הקיבוץ, אולם אינם שותפים בפעילות הכלכלית- עסקית של הקיבוץ – לא בקבלת החלטות ולא בחלוקת רווחים. המשותף לכולם – מגורי קבע בישוב. כמו כן נבדקה גם השכרת דירות על ידי הקיבוץ – מגורים ארעיים בקיבוץ.

- התקבלו תשובות של 104 קיבוצים (39% מכלל הקיבוצים).
 - 77 קיבוצים מתחדשים (38% מכלל הקיבוצים המתחדשים).
 - 27 קיבוצים שיתופיים (45% מכלל הקיבוצים השיתופיים).
 - 23% במרכז; 77% בפריפריה.
- מבחינת הפיזור, יש ייצוג נאות של הקיבוצים. יש ייצוג יתר של הקיבוצים השיתופיים. הניתוח הסטטיסטי נעשה בנפרד לכל סוג ישוב.

חברות בקיבוץ

כדי לבדל חברות זו מחברות בעצמאות כלכלית, נהוג השם "חברות מלאה". מתוך המשיבים על הסקר:

- מס' החברים הממוצע בקיבוצים המתחדשים: 202.
- מס' חברים הממוצע בקיבוצים השיתופיים: 277.
- בקיבוצים במרכז, מס' החברים הממוצע הוא: 315.
- בקיבוצי הפריפריה, מס' החברים בממוצע הוא: 194.

בשנים 2015-2017 נקלטו בממוצע 25 חברים בקיבוץ. יש הבדלים גדולים בין הקיבוצים. הטווח הוא בין חבר אחד ל- 108 חברים. קרוב לשליש מהקיבוצים קלטו עד עשרה חברים חדשים. שלשה קיבוצים קלטו 100 חברים ויותר, 18% מהקיבוצים לא קלטו כלל חברים חדשים. במחצית מהקיבוצים היו מאז 2015 ועד מועד עריכת הסקר עזיבות של חברים. בקיבוצים השיתופיים היו עזיבות ב-75% מהקיבוצים, כאשר בממוצע עזבו 4.5 חברים. בקיבוצים המתחדשים היו עזיבות ב-37% מהקיבוצים, ובממוצע עזבו שלושה חברים בקיבוץ. אין הבדל במספר העוזבים בין קיבוצי המרכז לקיבוצי הפריפריה. קליטת בנים לחברות מלאה הייתה בשני שליש מהקיבוצים. בשנים 2015-2017, כמעט מחצית מהנקלטים (45%) הם בני קיבוץ. אין הבדל בין קיבוצים מתחדשים לקיבוצים שיתופיים באחוז קליטת בני קיבוץ. ב-68% מהקיבוצים לא הייתה עזיבה של בנים בשנים האלה. באופן כללי, עזיבת הקיבוץ בשנים האחרונות היא שולית, וקצב הגידול של חברים הוא נרחב יחסית. בסקר שנערך בשנת 2009 על ידי ד"ר גילה אדר מהמכון לחקר הקיבוץ, כשליש מהקיבוצים לא קלטו כלל לחברות מלאה, ומספר הנקלטים הממוצע לקיבוץ היה 8.5.

חברות העצמאות כלכלית

מספר הקיבוצים שיש בהם מעמד של חברים בעצמאות כלכלית: 40 (39% מכלל המשיבים) בקיבוצים שיתופיים: 7 (26% מכלל השיתופיים) בקיבוצים מתחדשים: 32 (42% מכלל המתחדשים). בממוצע יש 35 חברים בעצמאות כלכלית בקיבוץ בו הסטטוס הזה קיים. ברבע מהקיבוצים יש בין חבר אחד ל- 6 בסטטוס זה. בשלושה קיבוצים המספר עולה על מאה. בממוצע, הם מהווים כרבע ביחס לחברים המלאים. בשני קיבוצים יש יותר חברים בעצמאות כלכלית מאשר חברים מלאים. בשבעה קיבוצים (18%) הייתה עזיבה של חברים בעצמאות כלכלית. מספר העוזבים היה בין 1 ל- 4.

רבע מהחברים בעצמאות כלכלית הם בני קיבוץ. כיוון שההצטרפות היא כמעט תמיד של זוג, אפשר להניח כי כמחצית מבעלי הסטטוס הזה הם משפחות שאחד מבני הזוג הוא בן הקיבוץ. מאז 2015, רק ב-20 קיבוצים הייתה קליטה לעצמאות כלכלית. 28 קיבוצים (70% מתוך הקיבוצים בהם קיים המעמד) החליטו להפסיק לקלוט למעמד זה. המגמה היא לקלוט רק לחברות מלאה. רק קיבוץ אחד מאלה שהשיבו דיווח כי ארבעה חברים עברו ממעמד של עצמאות כלכלית למעמד של חבר מלא.

הרחבות קהילתיות

בקיבוצים יש כ-80 הרחבות, כלומר ב-30% מהקיבוצים. מתוך הקיבוצים שהשיבו, ב-36% יש הרחבות. הרחבות, כמעט כולן (34) בקיבוצים המתחדשים. רק בשני קיבוצים שיתופיים מתוך 27 שהשיבו יש הרחבות. כל ההרחבות, חוץ מאחת, נמצאות בפריפריה.

מספר היחידות הממוצע בהרחבה הוא 64. בשמונה קיבוצים מתוך המשיבים יש מעל 100 יחידות דיר.

תופעת השכרת דירות על ידי הבעלים נפוצה מאוד. 28 קיבוצים (78%) דיווחו כי בהרחבה יש שוכרי דירות. מספרם נע בין דירה אחת עד ל-50 דירות. במחצית מההרחבות מספר היחידות המושכרות הוא 1 עד 4, אולם בשלושה קיבוצים הוא בין 20 ל-50 יחידות. תופעת השכרת הדירה יכולה להעיד על כך שחלק הרוכשים בית בהרחבה עושים זאת כהשקעת נדל"ן, ולא מתוך רצון לחיות בקהילה כפרית.

השכרת דירות בקיבוץ

מספר הקיבוצים המשכירים דירות עומד על 89 (88% מהמשיבים). מספר הדירות המושכרות בממוצע לקיבוץ הוא 46. בתשעה קיבוצים יש מעל 100 דירות מושכרות. בקיבוצים שיתופיים ממוצע הדירות המושכרות הוא 26. בקיבוצים המתחדשים – 52. 75% מהקיבוצים השיתופיים משכירים דירות, לעומת 95% מהקיבוצים המתחדשים. 37% מהשוכרים הם בני קיבוץ. מספר קיבוצים מצמצמים את השכרת הדירות. הם מייעדים את הדירות לצורך קליטת מועמדים חדשים לחברות, למגורים זמניים עד להחלטה על קבלתם לחברות ולבניית דירת הקבע שלהם. יש לשער כי תופעה זו תגבר בעתיד, אם גידול המגמה של קליטה לחברת מלאה, המחייב תקופת מועמדות.